

הרב יצחק בר-אוויר

יחס "המגילה החיצונית לבראשית" למדרשי חז"ל

הקדמה

"התגלית החשובה ביותר בארץ-ישראל בתחומי המקרא" - כך הגדיר יגאל ידין את המגילות שנמצאו בקומראן. בין השנים 1947 ל-1956 נתגלו בקומראן, אחת-עשרה מערות ובהן קטעים מ-800 מגילות שונות מימי הבית-השני. לצערינו, רק כעשרים מגילות נמצאו במצב סביר, כלומר שרדו כמעט בשלמותן, ומשאר המגילות נותרו קטעים.

את המגילות הראשונות בקומראן מצאו בשנת 1947 שלושה רועים בדואים משבט התעמרה, כשחיפשו אחר עז תועה. הם מצאו מערה שפתחה התחתון היה סתום באבנים, אך היה לה פתח גבוה יותר, שדרכו זרקו לתוכה אבן. הם הופתעו לשמוע צליל שנוצר מפגיעת האבן בכד חרס.

המגילה החיצונית שמצאו הבדואים נקראת "מגילה חיצונית לבראשית", והיא היחידה מבין שבע המגילות שנכתבה ארמית (שאר המגילות כתובות עברית). המגילה מרחיבה את הנאמר בספר בראשית בדרך דרשנית (סיפורית), כשחלק מההרחבות הפרשניות המתועדות במגילה קיימות במדרשי חז"ל. לדוגמא, בתורה לא נאמר היכן עמד אברהם אבינו כשהקב"ה אמר לו "שא נא עיניך וראה", נאמר סתם "מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה" (בראשית יג, יד), מחבר המגילה ציין שהאל ביקש מאברהם לעלות ל"רמת חצור אשר על שמאל בית אל". הר בעל חצור מתנוסס לרום 1,006 מטרים, וממנו אכן ישנה תצפית יפה, משם נתבקש אברהם לצפות על ארץ כנען ושם הובטח לו שזרעו יירש את ארץ ישראל.

בספר היובלים מסופרים מחדש מאורעות ספר בראשית ותחילת ספר שמות, מימי הבריאה עד מעמד הר סיני. מחברו ביקש להוכיח שההיסטוריה בהתהוותה מצייתת לחוקי התורה שניתנו לעם ישראל בהר סיני, ובדרך זו עיצב את יצירתו. לפיכך נכללת בספר היובלים גם הלכה.

ספר היובלים הוא מעין מדרש אגדה ואינו כשאר המדרשים, שהם עוסקים בפירושו של לשון אחד או פסוק אחד או עניין שבתורה אחת, ומתוך כך הם באים לספר דברי אגדה או של מסורת שבישראל. ספר זה נעשה בבחינת מאסף לראשונים, שהוא מוסר דבריהם שהיו רווחים בעולמו של הסופר בכתב ובעל פה, ואף חלוף הוא לאחרונים, שבאו אחריו ושתו ממעינו.

בבואנו לעיין ולחקור את טור 21-22 ב"מגילה החיצונית לבראשית" עלינו לעיין תחילה במקור הסיפור בספר בראשית. טור 21-22 מקבילים בתוכנם לסיפור המקראי מפרק י"ג פסוק ג: "וילך למסעיו מנגב..." ועד פרק ט"ו פסוק ד: "והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה...". חלק זה של הסיפור המקראי מתאר את חזרתו של אברהם לארץ כנען אחרי אילוצו לרדת למצרים עקב הרעב.

הסיפורים המתוארים בקטע זה הם:

1. אברהם חוזר לארץ למקומו הראשון.
2. ריב הרועים והנתקות לוט מאברהם.
3. התחברות לוט לאנשי סדום.
4. הבטחת הארץ לאברהם וזרעו מאת ה'.
5. מלחמת ארבעת המלכים עם החמישה.
6. שבי לוט והצלתו ע"י אברהם.
7. חלוקת הרכוש והנפשות אחרי המלחמה - ויכוח אברהם עם מלך סדום.
8. תחילת תיאור "ברית בין הבתרים".

"בספר היובלים" מתוארת תקופה זו בפרק י"ג החל מפסוק טו עד פרק י"ד פסוק ג'.

ברצוננו להתמקד בעיקר בתיאור של היחסים בין אברהם ובן אחיו - לוט, מרגע חזרתם לארץ לאחר הרעב והגלות במצרים.

להלן שבע השורות הראשונות של טור 21 במגילה החיצונית:

1. ככל מקום תחנתו ער אשר האסתי לבית אל למקום אשר בניתי שם כו האלכה ובניתיה שנית.
2. והקרבותי אליו עולות ומנחה לאל עליון וקראתי שם בשם ארון העולמים וחללתי את שם האלהים וברכתי.
3. האלהים והוריתי שם לפני האלהים על כל הרכוש והטוב אשר נתן לי ואשר עשה עמי טובה ואשר השיבני.
4. לארץ הכאת כאלום.
5. אחר היום הזה כרש לוט מעלי כאלם מעשה רועיו וחלק וישב לו בכקעת הירדן וכל מקומו.
6. עמו. ואני הוספתי לו הרבה על אשר לו, והיה רועה מקומו והגיע ער סדום. ובנה לו בסדום בית

7. וישב בו. ואני הייתי יושב בהר בית אל וירע לי כי פרש לוט בן אחי מעלי.

דיון ראשון - "השיבה הביתה"

טור 21 - מגילה חיצונית לבראשית
שורה 1:

"בכל מקום תחנתי
עז עז המקום אשר
העשתי לבית-אל..."

הסיפור המקראי
י"ג, ג:

"וילך למסעיו מנגב ועד
בית-אל אשר היה שם אהלה
בתחילה בין בית אל ובין העי".

שורות 1-4:

"למקום אשר בניתי עש בו
המלכה ובניתיהו שנית. והקראתי
עליו עולות ומנחה לאל עליון,
וקראתי עש בשם ארון העולמים,
והללתי את עש האלוקים, וברכתי
האלוקים, והוריתי עש לפני
האלוקים, על כל הרכוש והטוב
אשר נתן לי ואשר עשה עמי טובה
ואשר השיבני לארץ האות בשלום".

י"ג, ד:

"אל מקום המזבח אשר
עשה שם בראשונה.
ויקרא שם אברהם בשם ה".

במקרא מסופר שאברהם הלך למסעיו - בלשון רבים. המדרש כבר ראה צורך להתמקד במילה זו ולהבהיר לנו מה כוונת התורה בכך: "וילך למסעיו - באילו מסעות? במסעות שבהן הלך בהן חזר. ולמה הלך? אמר רבי אלעזר ברבי מנחם: הלך לפרוע הקפותיו (הלוואותיו)" - (בראשית רבה מ"א, ג) - מדרש זה מובא ברש"י על הפסוק. המדרש בא לציין את המצוקה שהייתה לאברהם בירידתו למצרים. אברהם ירד למצרים עקב הרעב הכבד, ועל כן נאלץ להתחייב לספקים ונותני שרותים במהלך ירידתו למצרים, עם התחייבות להחזיר חובות כאשר יחזור בשלום. הגמרא במסכת ערכין (דף טז, ע"ב) לומדת מפסוק זה, שאסור לאדם לשנות את מקום האכסניה שלו - ועל כן התורה מציינת שאברהם הלך עפ"י מסעיו, שהיו בתחילת ירידתו למצרים.

אברהם הקפיד לחזור לאותם מקומות בהם שהה בזמן ירידתו (רעיון דומה מובא ברש"י על הפסוק עפ"י הגמרא בערכין).

אם נעיין במקבילה המופיעה בשורה 1 ב"מגילה החיצונית לבראשית" נשים לב לכך, שכותב הספר התייחס למקרא זה בצורה די כללית:
"בכל מקום תחנתי עד אשר הגעתי לבית א-ל...".

כלומר הרגיש כותב הספר בהדגשה המיוחדת של התורה בלשון רבים "למסעיו". "בכל מקום" מציין את ריבוי המקומות בהם שהה אברהם בחזרתו "עד אשר הגעתי" - מציין סיבה לחניה בכל המקומות. לפעמים אדם מגיע לחניה בהרבה מקומות, עד אשר הוא מגיע למקומו הטבעי ללא סיבה מיוחדת המציינת את ריבוי התחנות. "בספר היובלים" לא ראה צורך כותב הספר להתייחס לנתון זה.

לפי הדגש זה, ניתן לומר שהתייחסות שונה יש לתיאור התורה בלשון רבים: "וילך למסעיו" - לדעת הפרשנים המסורתיים הביטוי "וילך" מתייחס להליכתו עתה בשובו ממצרים עפ"י מסעיו בעבר, ולפי הסבר המגילה החיצונית לבראשית אין התייחסות למסעיו בעבר, אלא הדגשת התורה היא שאברהם הלך בחזרתו לארץ כנען דרך מקומות שונים בהם חנה ללא התייחסות לעבר. בזמן הגעתו של אברהם למקומו הראשון מציינת התורה: "אל מקום המזבח, אשר עשה שם בראשונה, ויקרא - שם אברהם בשם ה'" (י"ג, ד).

אם שמים לב לדברי התורה בפסוק ישנה כפילות מיותרת:
 אם נאמר שהפסוק **כולו** מתייחס למעשה שעשה אברהם **בעבר בלבד** ולא למעשה בהווה - אזי נהיה חייבים לומר שפסוק זה מתייחס לנאמר בפרק י"ב פסוק ח: "ויעתק משם ההרה מקדם לבית-אל, ויט אהלה בית-אל מים והעי מקדם. ויבן שם מזבח לה, ויקרא בשם ה'". התורה מציינת בתחילת פרק י"ב את הגעתו של אברהם מחרן. המקום הראשון בו השתקע היה שכם-אלון מורה - שם בונה אברהם מזבח (מזבח מס' 1). לאחר מכן עובר אברהם עם משפחתו לגור באיזור ההר "ויעתק משם ההרה". אברהם מדרים משכם לכיוון בית-אל ובונה שם מזבח נוסף (מזבח מס' 2) וגם קורא בשם ה' (פרק י"ב, ח) לאחר בניית מזבח מס' 2 ממשיך אברהם להדרים לכיוון הנגב עם משפחתו ואז יורד למצרים עקב הרעב.

לאחר דברי הסבר אלו ניתן להעלות את הקושי הבא:
 התורה בפרקנו (י"ג, ג) מציינת שאברהם חוזר ממצרים ומגיע למקום בו שכן לפני שירד למצרים - בין בית אל ובין העי - לפי זה, מדוע התורה מוסיפה לתאר את דבר בניית המזבח שבנה אברהם שם (מזבח מס' 2) וקריאתו בשם ה'!! הרי ידוע לנו מסיפור המקרא בפרק י"ב פסוק ח שבנה שם אברהם מזבח וקרא שם

בשם ה'!?

אם מעיינים ברש"י, על המקום רואים, שהוא הבחין בקושי זה ומתרץ שני תירוצים:

(א) "ויקרא שם - ואשר קרא שם אברם בשם ה'" - התייחסות של פסוק ד אל מעשה בעבר.

(ב) "וגם יש לומר: ויקרא שם עכשו בשם ה'" - אברהם לא רק קרא בשם ה' בזמן הגעתו לארץ, אלא גם בחזרתו ממצרים עכשו - הוא קורא בשם ה' באותו מקום.

התירוץ השני מוביל אותנו לנאמר ב"מגילה החיצונית לבראשית" בשורות 1-4:

"... עַד אֵר הַצֵּדִי לְבֵית-אֵל, לְמַקּוֹם אֵר כְּנִיתִי עַם כּוֹ הַמַּלְבַּח וּכְנִיתִיהוּ עֵינִי. וְהַקְרַבְתִּי עָלָיו עֹלוֹת וּמִנְחָה לְאֵל עֵלְיוֹן, וְקִרְאתִי עַם כֶּשֶׁם אֲדֹנָי הָעֹלָמִים, וְהִלַּלְתִּי אֶת עַם הָאֱלֹהִים, וּבִרְכִיתִי הָאֱלֹהִים, וְהוֹדִיתִי עַם לִסְנֵי הָאֱלֹהִים עַל כֹּל הַרְכֹּשׁ וְהָטוֹב אֲשֶׁר נָתַן לִי, וְאֵר עַשֶׂה עִמִּי טוֹבָה וְאֵר הִסִּיכֵי לְאֶרֶץ הַסַּלְוִים".

מניין לכותב המגילה שאברהם בנה מזבח נוסף הרי זה לא כתוב בתורה!! מניין לכותב המגילה שהקריב קורבנות והודה לה' - זה לא כתוב בתורה!! חייבים לתרץ קושי זה על פי ההסבר השני בדברי רש"י: עפ"י דברי רש"י אברהם חזר לארץ למקום מושבו בין בית-אל ובין העי, הגיע למקום המזבח וקרא עכשו שוב בשם ה' אחרי שבנה שוב את המזבח. יתכן מאוד שזהו המקור לדברי כותב המגילה.

מקור נוסף לחיזוק דיעה זו ניתן למצוא בגמרא במסכת סנהדרין (מד, ע"ב) הגמרא לומדת מהפסוק "בין בית אל ובין העי" - המופיע בפרקנו (י"ג, ג) שאברהם אבינו התפלל במקום זה על בניו: "א"ר אלעזר: לעולם יקדים אדם תפילה לצרה - שאלמלא הקדים אברהם תפילה לצרה בין בית אל ובין העי, לא נשתייד מרשעי ישראל שריד ופליט". מכאן אנו מבינים שאברהם התפלל באותו מקום גם בחזרתו ממצרים וגם קרא בשם ה'. כותב המגילה הרחיב בתיאורו וציין את ההקרבה, הקריאה בשם ה', ההלל, הברכה וההודאה. רעיון דומה המחזק דיעה זו מופיע גם בספר "אלפא ביתא" דבן סירא (פרק א'). הרעיון המורחב שם בא לציין לשם מה התפלל אברהם במקום זה ואיזו צרה רצה למנוע בעתיד מבניו.

מהי הסיבה לתפילתו והודאתו של אברהם לה' בזמן חזרתו ממצרים? המקרא לא מציין מהי הסיבה לכך. האבן עזרא מסכים עם הדעה הטוענת, שאברהם בא לבית אל בכדי להודות לה' במקום המזבח (מזבח מסי 2) שנבנה

בעבר: "ובא אל מקום המזבח להודות לשם שבא בשלום" - (בפירושו לפסוק ג').
 דברי האבן עזרא כתובים במפורש במגילה החיצונית לבראשית: "ואשר השיבני לארץ הזאת בשלום". דברים דומים מופיעים בספר "היובלים": "וילך ויברך את ה' א-להיו אשר השיבו בשלום" (היובלים י"ג, טו). ספר "היובלים" מציין גם את התאריך, שבו הגיע אברהם למקום זה: "ויהי ביואל הארבעים ואחד בשנת שלוש בשבוע הראשון, וישב אל המקום ההוא ויעל עליו עולה ויקרא בשם ה' ואמר: אתה ה' א-ל עליון אלוהי לעולם ועד". לפי דברי ספר "היובלים" קריאתו של אברהם היתה: "אתה ה' א-ל עליון אלוהי לעולם ועד".

כותב המגילה החיצונית לבראשית מציין עובדה נוספת: "והוריתי עס לפני האלוהים על כל הרכוש והטוב אשר נתן לי, ואשר עשה עמי טובה". - מניין לכותב המגילה שאברהם נתן הודאה גם על הרכוש הרב שזכה מאת ה' היכן זה רמוז בכתוב? יתכן מאוד שזה רמוז בהמשך הפסוקים בתורה (פסוקים ה-ו) שם מתואר עושרם הרב של אברהם ולוט וכל זה בסמיכות לקריאתו של אברהם בשם ה'. ואז ניתן להסביר שפסוק ד' המציין את קריאתו של אברהם בשם ה' בא הודאה על העושר הרב והרכוש שניתן לו ע"י ה', וכל זה מתואר בפסוקים ה-ו.

דיון שני - "הפרד נא מעלי"

טור 21

הסיפור המקראי

<p>עורה 5: "אחר היום הלך כרש לוט מעליו כאלו מעשה רועיו וחלק וישב לו בבקעת הירדן וכל מקנהו עמו".</p>	<p>י"ג, ז: "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם בין רועי מקנה לוט".</p>
<p>עורה 6: "ואל אני הוסכתי לו הרבה על אשר לו, והיה רועה מקנהו וחליט ער סדום, ובענה לו בסדום בית וישב בו".</p>	<p>י"ג, יא: "ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו".</p>
<p>עורה 7: "ואני הייתי יושב בהר בית-אל. וירע לי כי כרש לוט בן אחי מעלתי".</p>	<p>י"ג, ה: "וגם ללוט ההולך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים".</p> <p>י"ג, יב: "ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום".</p> <p>י"ג, יב: "אברהם ישב בארץ כנען".</p>

בשורה 5 מתאר כותב המגילה את פרישתו של לוט מעם אברהם ללא הרחבה ודיון מעמיק. לפי המגילה החיצונית לבראשית הסיבה היחידה להפרדות לוט מעל אברהם היא: "בגלל מעשה רועינו". מהו אותו מעשה אשר גרם

להפרדות של לוט מעל אברם דודו!

מהסיפור המקראי ניתן להבחין בפשטות בשלושה הסברים שונים:

א. פסוק ו': "ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב, ולא יכלו לשבת יחדיו". התורה מציינת עובדה כפולה:

1. הארץ היתה קטנה וצרה מלהכיל את אברהם ומשפחתו וגם את לוט ומשפחתו.

2. לא יכלו לשבת יחדיו - או בשל העובדה הראשונה או מסיבה אחרת שונה לחלוטין.

ב. פסוק ז': "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט" - אין בתורה תיאור מדוייק של סיבת הריב בין הרועים, אף כי ניתן בפשטות לומר שהסיבה היא צפיפות יתר של מקום מרעה צר.

ג. פסוק ח': "ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רועי ובין רועיך". עצם העובדה, שהתורה מציינת את מריבת הקרובים (אברהם+ לוט) בנפרד ממריבת הרועים - יתכן שהיה סכסוך אישי אידיאולוגי בין שניהם. סכסוך זה לא איפשר ישיבה יחדיו.

והחזור לשאלתנו: מהי הסיבה האמיתית להפרדות לוט מעל אברהם?

מובא במדרש פסיקתא רבתי, פרק ג': "ואם תמה ומתפלא אתה על הדבר שלא היתה הארץ יכולה לשאת אותם? לא מפני רכושם שהיה רב, אלא מפני הדינים (מחלוקות ומשפטים) שהיו בין הרועים, כמו שכתוב: ויהי ריב בין רועי מקנה...". - המדרש מדגיש שפסוק ו הוא מעין הקדמה לסיבה. בפסוק ו מציינת התורה עובדה שלא יכלו אברם ולוט לשבת יחדיו, כאשר הסיבה נעוצה בריב תמידי שהיה בין הרועים. ריב זה מופיע בפסוק ז, אך לא מציינת התורה על מה מהות הריב.

רש"י בפסוק ז מלמדנו מה הייתה הסיבה לריב זה: "לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים צהמתם צעדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל. והם (רועי לוט) אומרים: נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל, והכתוב אומר: 'והכנעני והפרזי אז יושב בארץ' - ולא זכה זה אברהם עדיין" - ולכן אין שום סיבה שרועי לוט ימצאו תירוץ, לכך שהם רועים בשדות זרים ונהנים מן הגזל, כי עדיין הארץ לא ברשות אברהם וזרעו. דברי רש"י אלו לקוחים ממדרש רבה (מ"א, ה) המציין ומדגיש כי עיקר הסכסוך בין הרועים היה בהיבט המוסרי ולא יכלו לשבת יחדיו באותם כללי מוסר.

הרמב"ן בפירושו לתורה חולק על דעתו של רש"י המביא את דברי המדרש, וטוען אחרת: "...ועל דרך הפשט: היתה המריבה על המרעה, כי לא נשא אותם הארץ, וכאשר היו מקנה אברהם רועה באחו, היו רועי לוט באים בגבולם ורועים שם, והנה אברם ולוט היו גרים ותושבים בארץ, ופחד אברם פן ישמע הכנעני

והפריזי **יושב הארץ** כובד מקניהם ויגרשום או יכו אותם לפי חרב ויקחו להם מקניהם ורכושם, כי ישיבת הארץ עתה להם - לא לאברם. וזה טעם (הסבר): "והכנעני והפריזי" - כי הזכיר שהיו עמים רבים יושבים בארץ ההיא להם ולמקניהם אין מספר ולא ישא אותם הארץ ואת אברם ולוט...".
מכאן ניתן להבחין בשני הסברים לפסוק המתאר את הסיבה למריבה בין הרועים, ואת הקשר בין שני חלקי הפסוק:

"ויהי ריב בין רועי..." "והכנעני והפריזי אז יושב בארץ"

דעת רש"י: רועי אברם היו מוכיחים את לוט על גזל. רועי לוט טענו שהארץ שלהם כממשיכי אברם - ואין כאן גזל. התורה מעידה שמעשה רועי רועי לוט כן גובל בגזל, כי עדיין לא נתנה הארץ לאברהם וזרעו.

דעת רמב"ן: הריב היה על מקום המרעה. רועי לוט פלשו לשדות המרעה של רועי אברם. התורה מציינת שהכנעני והפריזי אז נחשבים **יושבי הארץ**, ולכן חשש אברם שיגורש או יזכה, ולכן יש צורך בהפרדות זמנית - לא לעשות רעש.

לפי רש"י הסיבה לריב - מהותית, מוסרית וערכית ואין שני הפכים יכולים לשבת יחדיו. ואילו לדעת הרמב"ן הסיבה היא טכנית, זמנית ועכשווית. לדעת הרמב"ן, ייתכן שכוונת אברם לאחד את המשפחה בעתיד הקרוב - אחרי עבור זעם.

הספורנו דוגל בשיטתו של הרמב"ן: "מרעה הארץ לא היה מספיק לשניהם לפיכך היתה ביניהם מריבה לראות מי נדחה מפני מי מן המרעה שימצאו. והכנעני והפריזי אז יושב בארץ ולכן היה הריב בין שני אחים **גרים** מבאיש את ריחם בעיני **התושבים**, כי בהיות מריבה בין האחים **הגרים** יחשבו אותם התושבים לאנשי ריב וישאו קל-וחומר בעצמם..." במדרש רבה (מ"א) מובא מבית מדרשו של רבי עזריה: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך (פסוק ח): כשם שהיה ריב בין רועי אברם ובין רועי לוט, כך היה ריב בין אברם ללוט. הדא הוא דכתיב: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך".

בהרחבה ניתן לראות סמך לדבר זה ב"ספר הישר" בפרשת לך-לך: "ויהי בשבת אברם בארץ ויריבו רועי מקנה לוט עם רועי מקנה אברם, כי היה רכושם רב משבת יחדיו בארץ, ולא יכלה הארץ לשאת אותם מפני מקניהם. וגם כל רועי מקנה אברם, כאשר ילכו לרעות לא יגעו בשדות אנשי הארץ, ורועי מקנה לוט לא יעשו כי (אלא) יעזבום לרעות בשדות אנשי הארץ. ויראו אנשי הארץ את הדבר הזה יום יום, ויבואו אל אברם ויריבו עמו על אודות רועי מקנה לוט. ויאמר

אברם אל לוט: מה המעשה הזה אשר עשית לי להבאישי ביושב הארץ, אשר תצוה את רועי מקנך לרעות בשדות אחרים?! הלא ידעת כי אנוכי גר בארץ הזאת בתוך בני כנען - ולמה תעשה להם זה?! וירב אברם בלוט על הדבר הזה יום יום - ולא שמע לוט בקול אברם ויוסף לעשות כדבר הזה...

לסיכום ניתן לראות מספר גישות:

- 1) הריב היה אידיאולוגי בין הרועים (רש"י).
- 2) הריב היה טכני - חוסר במקום מרעה (רמב"ן+ספורנו).
- 3) הריב היה בין הרועים בלבד (רש"י, רמב"ן, ספורנו).
- 4) הריב פלש גם ליחסים בין אברם ולוט (ספר הישר).

כל הפרשנים הנ"ל מסתמכים על מדרשי חז"ל. כותב "המגילה החיצונית לבראשית" העדיף לייחס את פרישתו של לוט מעל אברם ל"מעשה רועינו" - ויתכן כי רומז בכך לפירושו של רש"י המציין את המעשה הרע שעשו רועי לוט בשדות זרים, או לפירושו של רמב"ן על מריבה מיותרת על שטחי מרעה. "בספר היובלים" אין אנו מוצאים התייחסות בכתוב לסיבת המריבה. כותב "ספר היובלים" מסתפק בתיאור עובדת ההפרדות של לוט מעל אברם: "והנה הרכיט כשכחם הוא נמרץ לו מן מן ויש לו כסוד" (היובלים, י"ג, יז).

בשורה 6 של טור 21 מתאר כותב מגילת בראשית: "ואת אן הוסכת לו הרבה לו" - ויתכן כי כוונתו לכך, שהתורה בסיפור המקראי מתארת את עושרו של לוט בסמיכות ובשייכות לאברם, עד כי המדרשים טוענים בלשון הבאה: "ארבעה דברים טובים היו ללוט בעבור (בזכות) אברם: וילך איתו לוט - וגם ללוט החולך את אברם..." (בי"ר, מ') המדרש מציין שעצם הצמדותו של לוט לאברם סייעה לו ברכושו הרב. רש"י על הפסוק אומר זאת במפורש: "מי גרם לו שכינת לו זלתי? כליכתו עם אברם", ועל כן ניתן להבין את דברי כותב המגילה, שמתאר את הרגשתו של אברם, כי בזכותו נוסף ללוט עושר רב ונכסים רבים, וכל התוספת ללוט נבעה מעצם ישיבתו עם אברם ובסמיכותו אליו כדברי התנחומא הקדום: "אשריהם לצדיקים ולדובקיהם. ההוא דכתיב: 'וגם ללוט החולך'..."

בשורה 7 מציין כותב המגילה החיצונית: "וירע לי כי טרע לוט בן אחי מלוי". מהיכן לקח כותב המגילה עניין זה, והרי אין לו סמך בכתוב? מופיע ב"מדרש הגדול" על הפסוק: "וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעימו" - "דבר אחר: רבי פנחס אומר: כשפרש לוט, היה אברם מיצר ואומר: כך אמר הקב"ה: 'לורעד אתן את הארץ הזאת', שמא למשפחתו של לוט הוא נותנה ואני ריחקתיו?! לכן חזר לו הדיבור אחרי הפרד לוט מעימו". המדרש מציין, שאברם התחרט ומיצר על כך שגרם ללוט להתרחק מעליו,

לוט היה תלמידו המובהק ובן-אחיו של אברם. אברם היה מצר על כך שהרחיק אותו מסביבתו, שהרי יתכן מאוד שירושתו תעבור לבן אחיו. ויתכן מאוד, שדבר זה רמוז בכתוב בדברי אברם ללוט: "ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך... כי אנשים אחים אנחנו" - אמנם אין לנו ברירה, אלא בהפרדות, אך אל נא נשכח כי אחים אנחנו וקשר דם בינינו ויתכן כי אתה יורשי. דברים דומים מתאר בעל "ספר היובלים" עם תוספת המאירה את דברי "מדרש הגדול": "ויתצב אל ליבו כי נסר? כן אחיו נחמן, כי אין לו נסיך" - בדברי בעל "ספר היובלים" אנו מוצאים שני הדגשים:

א) "כי נפרד בן אחיו ממנו" - ולא נאמר כי נפרד לוט ממנו. דבר זה מזכיר את דברי המדרש, שאולי הוא יורשו הטבעי.

ב) "כי אין לו בנים" - ואולי לוט הוא יורשו הטבעי. הסבר זה מתאים להסבר המדרש לכך, שאברם היה מיצר על כך שריחק את לוט מעליו.

משני הדיונים שהצגנו ניתן לשער שמחבר "המגילה החיצונית לבראשית" הכיר את מדרשי חז"ל שרווחו בין עם ישראל, ונמסרו בע"פ. על פיהם כתב והשלים את החסר בפסוקי התורה שנמסרו לנו ע"י משה רבנו.